

Fólkaflokkurin var beinleiðis ávirkaður av »Mein Kampf«

Stemmaði maður ikki upp á fólkaflokkinn, fór koyggjusekkurin í land!

Samrøða við J.P. Davidsen
(1890—1972)

Arbeidrarørslan í Føroyum

Greinin í dag er ein frágreiðing, sum J.P. Davidsen, sum var løgtingsmaður og landsstýrismaður fyri javnaðarflokkinn, gav Zakarias Wang 22. juni 1964.

J.P. Davidsen var ein av teimum, sum stovnaðu Havnar Arbeidsmannafelag í 1916.

Tann fyrsta greinin um »Arbeidrarørsluna í Føroyum« var í Sosialinum 29. mars. Hana hevði Maurentius Viðstein skrivað. Hann var ein av stovnarum av Føroya Javnaðarflokki og var fyrsti blaðstjóri á Føroya Sosialdemokratii. Somuleiðis var hann løgtingsmaður fyri flokkinn frá 1928 til 34, tá hann helt fram sum utanflokkka tingmaður.

Í árunum 1909—10 var eg í Danmark. Eg lærði til bakara, og var sjálvsagt limur av fakfelagnum, men var ikki limur av flokkinum. Tað vóru tá livligar tíðir. Um tað mundið, eg var í Keypmannahavn, var ein sporgvognstreika og øðiligt rok.

Afturkomin til Føroya kom eg at arbeida hjá kapteyninum Restorff í Havn. Har vóru vit rættuliga skjótt nakrir unglingar, ið stovnaðu hitt fyrsta sosialistiska ungmannafelagið, ið yvirhøvur er sett á stovn í Føroyum. Navnið var: »Socialdemokratiskt Ungdöms Felag«.

Vit høvdu beinleiðis samband við Keypmannahavn. Vit diskuteraðu, og royndu vit at halda tey bløð, ið ungmannafelagini í Norðanlondum góvu út. Har var hitt norska »Klassekampen«, hitt svenska »Stormklokken«, hitt danska »Fremad« — og harumframt hildu vit hin danska Social-demokraten og fingi nógvar pjecur. Trupulleikarnir vóru tó ógvuliga nógvir at berjast við. T.d. var tað næstan ikki gjørligt at fáa nakað fundarbøli. Vit máttu tí samlast á onkrum kamari, og á tann hátt blivu vit ikki so nógvir. Hetta felagið datt niður fyri um endan av heimsbardaganum fyrsta.

Alt dýrkaði — men timalønin stóð í stað

Tað er næstan ógjørligt at greiða fólk nú frá, hvussu stóðan var fyri tað arbeiðandi fólk í Føroyum undir fyrsta heimsbardaga. Har hendi nevniliga tað, at allar vóru dýrkaðu ógvuliga nógvir, gjørdust nógvar ferðir dýrari enn frammanundan krignum, men arbeiðslønirnar stóðu við — frá 16 til 25 oyru um timan — og arbeiðsdagurin var sera langur, einar 12 timar vanliga. Her var tí skiliga neyðugt við einum felagi. Vit fingi sent seðlar út. Í fyrstu atlegu eydnaðist bert at fáa 16 mans til at tekna seg, men í aðru atlegu fingi vit 60, og var felagið sostatt sett á stovn. Hetta hendi í 1916, og er hetta »Havnar Arbeidsmannafelag« framvegis livandi.

Vistu ongan samhuga — noyddust at rýma

Um hetta mundið doyði Restorff kapteynur og Valdemar Lützen gjørdist formyndari hjá soni hansara Kristian. Valdemar var ein av teimum leiðandi í Havnar Arbeidsgevarafelag, og skjótt gjørdist skiligt, at hann var úti eftir at fáa kroyst meg burtur, av tí at eg gjørdi ov nógvir við arbeiðarafelagið. Felagar minir vóru eisini ofta heldur enn ikki harðrendir, gjørdu nógva av at streika, men vit fingi so tað burtur úr, at timalønin kom upp á eini 70 oyru. Hja mæi var tó litið annað at gera enn at fara úr arbeiði minum og suður til Sands. Illa ber til at tosa um at arbeiðararnir í Havn sýndu nakran loyaltit — men teir vóru jú púra einki kendir við felagsarbeiði og alt, ið við tí fylgir.

Í 1936 varð eg so valdur inn á ting fyri Sandoyinna. Løgið er, at javnaðarflokkurin síðani hevur fingið mann har, tí tað er jú ein bóndagøgg. Hetta man tó vera tí, at eg aldrin havi verið imóti bondum, men altíð sammett teir við teir donsku húsmenninar.

Fólkaflokkurin ávirkaður av »Mein Kampf«

Undir og beint aftaná kriggi var fólkaflokkurin okkara fremsti andstøðuflokkur. Hann hevði metotur og uppfatan sum beinleiðis var tikið úr »Mein Kampf«. Teir nýttu alt fyri at vinna sær makt. Fyrst var tað religiön. Tað gekst ikki so væl. So fóru teir at nýta nationalismuna. Tað gekst betri. Tá tað so var mangul uppá skip undir krignum, søgdu teir ikki mætari enn so, at um maður ikki stemmaði uppá teir, so fór koyggjusekkurin í land!

Aftaná kriggið høvdu vit jú fólkakvøðu. Eg var alla tíðina imóti at hava hana. Tað er mín uppfatan, at teir menn, ið valdir eru, skulu taka avgerðirnar, og so má sviða sum svøllur. Men her hendi tað, at politikararnir vóru rendir fastir, og so tveittu teir spurningin út til fólkakvøðu.

Tað gekst jú illa. Nógva sótu heima. Mangur maður, ið í dag stendur frammarlaga á sambandslistanum, atkvøddi fyri loysing.

Stjórnaprúpskotið fall so, og so mátti man jú byggja seg. Tí tað var jú rætt, sum P. M. Dam segði, at vit máttu taka nakað av ábyrgd sjálvir, tí annars fór tað altíð at vera so, at tað bar til at gera gølv burtur úr og geva danskarunum skyldina fyri alt, ið teir einki høvdu við at gera; og ikki haldi eg, at danskararnir vilja gera okkum skaða, men teir hava bara vitað alt ov litið um, hvussu teir skulu vera okkum at gagni.

Gjerdist landsstýrismaður

Tá ið tað fyrsta landsstýrið var sett á stovn, var tað als ikki forhandlað við fólkaflokkinn. Hann vildi einki hava við alt hetta at gera. Tað var P. M. Dam, ið færdi forhandlingarnar fyri okkara flokk. Vit hildu ikki, at tað var nøkur vanlukka at sambandsmenn fingi tveir landsstýrismenn. Tað var eingin ivi um, at Andreas Samuelsen skuldi gerast løgmaður, og Kristian Djurhuus gjørdist so landsstýrismaður. — Sambandsmenn høvdu fleiri atkvøður enn vit báðir (Javnaðarflokkurin og Sjálfstýrisflokkurin) tilsamans, og máttu teir tí eisini hava meirilutan í landsstýrinum. Vit hildu eisini, at tað, ið nú ræddi um var at fáa lagt grundarlagið undir tí nýggja stýri, ið vit skuldu hava. Tað gekk jú eisini væl, og haldi eg, at vit eiga stórliga at takka Edvard Mitens fyri tað stóra arbeiði, ið hann gjørdi fyri at fáa alt til at ganga á besta hátt við tí umskifti, ið har fór fram.

Samarbeiði í landsstýrinum var gott. Hetta komst av, at hóast A. Samuelsen og eg politiskt sæð vóru so langt staddir frá hvørjum øðrum, sum man kundi hugsa sær, so var hann so »belevin«, at hann dugdi at byggja av við sinari kon-

servatismu, so at tað ongantið kom álvarsamt til skarpskeringar okkara millum.

Var ikki yvirtøkusinnaður

Tað, ið gjørdi, at Dam segði samarbeiðið upp á Ólavseku 1950 var, at hann helt, at flokkur okkara fekk ov litið av krøvnum um yvirtøku ígjøgnum. Tað gekk fyri seg á tann hátt, at hann kallaði saman til floksfund um landsstýrisarbeiðið. Har skuldi eg avleggja frágreiðing. Har komu øll møgulig fólk, ið eg ikki havi hoyrt vóru sosialistar frammanundan, og sum eg einki havi sæð til síðani, og tey kravdu at vit skuldu fáa fleiri yvirtøkur. Tey fingi hála meg til at yvirtaka elektricitetið. Skúlarnir fingi nú ikki meiriluta á lögtingi, men tað fekk postverkið. Tað vóru vit samdir um í landsstýrinum, at nokta at yvirtaka, og tá bleiv rok. Men eg segði: »Her er mín stólvur, og haðani fari eg ikki, men eitt kunnu tit gera. Blaka meg úr flokkinum!« Tí kom nú einki burtur úr.

Í 1950 kravdu javnaðarmenn lögmannin. Eg var nú einki fyri at sleppa A. Samuelsen, og helt, at hann kundi halda áfram til hann legði frá sær sjálvur, men Dam segði, at hann og Poulsen vóru samdir um, at ein javnaðarmaður skuldi gerast løgmaður. Poulsen vildi aldrin innrømma tað, at teir høvdu verið samdir. Átlanin var so, at hesin skuldi veljast við 3. atkvøðugreiðslu. Men við 2. atkvøðugreiðslu fekk K. Djurhuus 13 atkvøður og var valdur. So var eingin orsök at halda áfram við samgonguni okkara millum. Neyvan mundi hetta verið hent, um ikki Andreas Samuelsen var blivin móður og var farin heim til Müller, tí tað var so seint á kvøldi.

Í 1954 høvdu vit als ongar samráðingar við Gamla Sjálfstýrið. Teir høvdu jú valt Djóna í Geil í Havnini, og hann var blóðkonserverativur. Tá høvdu vit í síni heild næstan ongar samráðingar við nakran.

Í 1958 høvdu vit eitt sindur av samráðingum við tjóðveldisflokkinn. Vit kravdu av teimum sum treyt, at teir strikaðu loysingina av programminum, og tað søgdu teir seg ikki vilja ganga við til — og har kom tí einki burtur úr.

Um so var, at teirra politikkur var sannleiki — um teir veruliga meinti øll teirra orð um hjálp til tey veiku í samfelagnum — so kundu vit havt rættuliga nógva til felags. Men satt at siga kemur tað meir og meir fram í ein dag, at alt hetta er eitt vápn í teirra tjóðskaparlugu øsing, og at einki veruligt býr aftanfyri. Hetta er blivið heilt greitt, nú teir eru farnir saman við fólkaflokkinum.

Tað er gott samarbeiði millum hin danska og hin føroyska socialdemokratiska flokkinn. Tað er ikki so, at vit eru forpliktaðir yvir fyri hvørjum øðrum. Teir styðja okkara socialpolitisku lóg-gávu. Tí er tað ikki meir enn rimuligt, at vit afturfyri styðja teir á fólkatinginum.